

- *USPOSTAVA NEZAVISNE I SUVERENE REPUBLIKE HRVATSKE*

○ Uspostava demokratske vlasti u Hrvatskoj

Tijekom 80-tih godina proteklog stoljeća tzv. «samoupravni socijalizam» zapada u sve veću krizu. Tržišna neefikasnost samoupravljanja i učestale gospodarske krize, represivnost državnog aparata, sputavanje vjerskih sloboda, gušenje autonomije, nacionalna neravnopravnost u zastupljenosti u državnoj vlasti, upravi, vojsci i policiji (u korist najbrojnije nacije u državi – srpske) i dr, dovodi do sve većeg nezadovoljstva životom u zajedničkoj državi, posebice slovenskog i hrvatskog naroda, koji prvi izražavaju zahtjeve za samostalnošću, shvaćajući da željeni razvitak u pravcu tržišnog gospodarstva i političke demokracije nije moguć unutar Jugoslavije.

Istovremeno agresivni srpski nacionalizam potiče promjene državnog uređenja na kojem se zasnivalo zajedništvo naroda u federaciji, a u kasnijoj fazi provodi i otvorenu oružanu agresiju s ciljem amputacije teritorija.

Može se reći da je to bio početak procesa raspadanje Jugoslavije.

U to vrijeme u međunarodnoj zajednici su se zbili povijesni događaji, koji su također imali utjecaja na raspad Jugoslavije, i to: rušenje Berlinskog zida, okončanje hladnog rata, utrnuće Varšavskog pakta, raspad Sovjetskog Saveza i uopće lančano rušenje komunizma u istočnoj Europi.

Paralelno s promjenama međunarodnog poretka u Europi, i u Hrvatskoj se stvaraju prve demokratske političke stranke. Tako je u svibnju 1989.g. osnovan Hrvatski socijalno liberalni

savez (HSLS), prva politička stranka u Hrvatskoj nakon II. svjetskog rata. Nakon HSLS-a osnivaju se i druge političke stranke: Hrvatska demokratska zajednica (HDZ), Hrvatska narodna stranka (HNS), Hrvatska seljačka stranka (HSS) itd., te se pojavljuju zahtjevi za raspisivanjem slobodnih, višestranačkih izbora

Prvi slobodni, višestranački demokratski izbori provedeni su u Hrvatskoj u proljeće 1990. godine, na kojima su sudjelovale 33 političke stranke, a pobijedila je Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) s dr. Franjom Tuđmanom na čelu. Potom je izvršen miran prijenos vlasti sa Saveza komunista Hrvatske (preimenovanog u Savez komunista Hrvatske – Stranka demokratskih promjena – SKH-SDP) na pobjedničku stranku HDZ.

- Na temelju izbornih rezultata, 30. svibnja 1990. godine konstituiran je prvi demokratski, višestranački Hrvatski sabor. Izmijenjen je dotadašnji Ustav SRH i donijeta je odluka da se iz imena države izbriše naziv «Socijalistička» - čime novo ime države postaje Republika Hrvatska
- Donošenje hrvatskog Ustava od 22. prosinca 1990.g.

Sabor Republike Hrvatske je 25. srpnja 1990.g. donio Odluku da se pristupi donošenju Ustava Republike Hrvatske.

Za izradu prijedloga Nacrta Ustava Republike Hrvatske bila je zadužena Ustavna komisija Sabora.

Ustavotvorna komisija koju je istodobno osnovalo Predsjedništvo Republike Hrvatske dala je naputke o metodologijskim i političko-pravnim načelima na kojima bi se morao temeljiti Ustav, te je na temelju tih naputaka Ustavna komisija Sabora u studenom 1990.g. izradila Nacrt novog

Ustava Republike Hrvatske. Nakon provedene javne rasprave, Ustavna komisija Sabora pripremila je tekst Prijedloga Ustava.

Sabor Republike Hrvatske je 21. prosinca 1990.g., na zajedničkoj sjednici triju vijeća, jednoglasno donio novi Ustav Republike Hrvatske, koji je proglašen 22. prosinca 1990.g. Odlukom o proglašenju Ustava Republike Hrvatske i stupanju Ustava na snagu.

Po proglašenju novog Ustava, donijet je Ustavni zakon za provedbu Ustava (22. prosinca 1990.), te Ustavni zakon o dopunama Ustavnog zakona za provedbu Ustava Republike Hrvatske (21. veljače 1991.g.), a kojim su se aktima osiguravale pretpostavke za prijelaz na novo ustavno stanje.

Ustav Republike Hrvatske od 1990.g. do danas mijenjan je tri puta, i to 1997., 2000. i 2001. godine.

o Referendum o suverenosti i samostalnosti

U to vrijeme odnosi u jugoslavenskoj federaciji sve se više zaoštavaju, a Srbija i JNA prijete Hrvatskoj i Sloveniji upotrebom sile.

U veljači 1991.g. Hrvatska se pridružuje Republici Sloveniji u zahtjevu da se započne s postupkom mirnog razdruživanja jugoslavenske federacije.

Dana 19. svibnja 1991.g. u Hrvatskoj je proveden referendum, na kojem su se građani ogromnom većinom (93,94% birača) izjasnili za suverenu i nezavisnu Republiku Hrvatsku, samostalnu u odnosu na druge republike SFRJ.

- Objava nezavisnosti Republike Hrvatske od 25. lipnja 1991.g.

Polazeći od neotuđivog, nepotrošivog, nedjeljivog i neprenosivog prava hrvatskog naroda na samoodređenje, a imajući u vidu da federativno uređenje Jugoslavije ne omogućuje rješavanje državno-političke i gospodarske krize i da među republikama SFRJ nije došlo do sporazuma o preustroju u savez suverenih država, te izvršavajući volju naroda očitovanu na referendumu, Sabor Republike Hrvatske 25. lipnja 1991.g. donosi Ustavnu odluku o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske. Tom je Ustavnom odlukom:

- *Republika Hrvatska proglašena suverenom i samostalnom državom,*
- *pokrenut postupak razdruživanja od drugih republika i SFRJ,*
- *pokrenut postupak za međunarodno priznanje.*

Spomenutom Ustavnom odlukom određeno je da:

- je Republika Hrvatska sukcesor međunarodnih ugovora koje je sklopila bivša SFRJ, pod uvjetom da ti ugovori nisu suprotni Ustavu i pravnom poretku Republike Hrvatske;
- je Republika Hrvatska preuzela sva prava i obveze koja su Ustavom Republike Hrvatske i Ustavom SFRJ bila prenesena na tijela bivše SFRJ;
- su državne granice definirane kao međunarodno priznate državne granice dotadašnje SFRJ u dijelu u kojem se odnose na Republiku Hrvatsku, te granice između Republike Hrvatske i Republike Slovenije,

Bosne i Hercegovine, Srbije i Crne Gore u okviru dotadašnje SFRJ;

- Republika Hrvatska, prihvaćajući načela Pariške povelje, jamči svim svojim državljanima nacionalna i druga temeljna prava i slobode čovjeka i građanina, demokratski poredak, vladavinu prava i sve ostale najviše vrednote svog ustavnog i međunarodnog pravnog poretka.

Isti dan kada je donesena Ustavna odluka o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske, tj. 25. lipnja 1991.g., Sabor Republike Hrvatske donio je i Deklaraciju o proglašenju suverene i samostalne Republike Hrvatske, kojom

- *se odredio prema državnoj samobitnosti Hrvatske tijekom povijesti*, te posebno prema razdoblju Hrvatskoj nametnutoga centralističkog i totalitarističkog sustava SFRJ, u kojem Republika Hrvatska nije mogla promicati i štiti svoje političke, gospodarske, kulturne i druge interese;
- *su posebno naglašene temeljne vrijednosti demokratskog pravnog poretka Republike Hrvatske*, zaštita prava i interesa svih državljana, bez obzira na vjersku, etničku i rasnu pripadnost, kao i obveza Republike Hrvatske da će, kao pravni sljednik bivše SFRJ, u dijelu koji se odnosi na Republiku Hrvatsku, u cijelosti i savjesno izvršavati sva prava i obveze, sukladno pravilima međunarodnoga prava;
- je posebno naglašeno *da Republika Hrvatska mijenja svoj položaj i državno-pravni odnos spram SFRJ*, pristajući na sudjelovanje u pojedinim njezinim institucijama i službama od zajedničkog interesa samo u funkciji razdruživanja (a dok traje razdruživanje treba

utvrditi prava i obveze, odnosno udjel RH u cjelokupnoj pokretnoj i nepokretnoj imovini i pravima bivše SFRJ);

Komentar [PB1]:

- *da Republika Hrvatska priznaje puni suverenitet i međunarodno-pravni subjektivitet novim državama koje nastaju razdruživanjem SFRJ u okviru postojećih granica*, te da će s Republikom Slovenijom stvoriti savez dviju samostalnih suverenih država, istodobno pozivajući i preostale republike na stvaranje saveza pod slijedećim pretpostavkama: priznavanje međusobnog državnog suvereniteta i teritorijalnog integriteta, uzajamno uvažavanje, priznavanje političkog pluralizma i demokracije, pluralizma vlasništva i tržišnog gospodarstva, djelotvorno poštivanje ljudskih prava, prava nacionalnih manjina i drugih civilizacijskih vrednota slobodnoga svijeta, kao i spremnost na recipročni dogovor i ugovor o svim spornim pitanjima koja postoje između pojedinih republika – suverenih država.

Dan donošenja Ustavne odluke i proglašenja suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske (25. lipnja) obilježava se, tj. zakonom je utvrđen kao državni blagdan – *Dan državnosti*.

- Odluka Sabora od 8. listopada 1991.g.

Nakon donošenja navedenih značajnih ustavno-pravnih akata Sabora Republike Hrvatske, Europska zajednica upućuje svoju komisiju u Hrvatsku. Pod pritiskom međunarodne zajednice, na Brijunima je, uz nazočnost ministara EZ, 7. srpnja 1991.g. potpisana deklaracija o mirnom rješenju jugoslavenske krize. Tom se deklaracijom za tri mjeseca odgađa primjena Ustavne odluke o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske. Republika Hrvatska prihvaća Brijunsku deklaraciju, odnosno

tromjesečni moratorij pokretanja postupka razdruživanja, u nadi da će pod utjecajem međunarodne zajednice Srbija i Crna Gora pristati na mirno razdruživanje.

To se međutim nije dogodilo, stoga je protekom spomenutog roka, 8. listopada 1991.g. Sabor Republike Hrvatske donio Odluku kojom su raskinute sve državno-pravne sveze na temelju kojih je Republika Hrvatska zajedno s ostalim republikama i pokrajinama tvorila dotadašnju SFRJ. Odlukom je određen legitimitet i legalitet svim tijelima dotadašnje federacije, te izrijekom navedeno da se ne priznaje valjanim niti jedan pravni akt bilo kojeg tijela koje nastupa u ime bivše federacije - SFRJ.

I Ovom Odlukom (kao i prethodnim aktima) Republika Hrvatska je priznala samostalnost i suverenost ostalih republika bivše SFRJ, ali ovaj put na načelima uzajamnosti. Republika Hrvatska izrazila je spremnost da s onim republikama s kojima nije u oružanom sukobu, uspostavi, održava i razvija prijateljske, političke, gospodarske, kulturne i druge odnose.

Odlukom je posebno istaknuta spremnost Republike Hrvatske, kao samostalne i suverene države da, jamčeći i osiguravajući temeljna prava čovjeka i nacionalnih manjina, izrijekom zajamčenih Općom deklaracijom Ujedinjenih naroda, Završnim aktom Helsinške konferencije i Pariške povelje, ulazi u međudržavne i međuregionalne asocijacije s drugim demokratskim državama.

Dakle, ovom Odlukom Sabora od 8. listopada 1991.g. potvrđena je Ustavna odluka o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske, stoga se ovaj datum smatra danom stjecanja suverenosti i neovisnosti Republike Hrvatske. Ovaj

dan zakonom je utvrđen kao državni blagdan – *Dan neovisnosti*.

- o Međunarodno priznanje Republike Hrvatske

Do međunarodnog priznanja Republike Hrvatske dolazi 15. siječnja 1992. godine, kada je većina europskih država priznala Republiku Hrvatsku kao međunarodno samostalnu i suverenu državu. Tome je prethodila Međunarodna konferencija o bivšoj Jugoslaviji u Den Haagu, u sklopu koje je započela raditi Arbitražna komisija Europske zajednice – tzv. «Badinteuropa komisija». Ova komisija (29. studenoga 1991.g.) potvrđuje granice Republike Hrvatske i zaključuje da je došlo do raspada Jugoslavije, a da republike trebaju riješiti probleme državne sukcesije po pravilima međunarodnog prava, a one republike koje to žele, mogu zajednički djelovati na stvaranju nove asocijacije.

Republika Hrvatska je 22. svibnja 1992.g. primljena u članstvo Ujedinjenih naroda i u provedbi međunarodnog prava prihvatila je načela Povelje Ujedinjenih naroda. Time je Hrvatska postala međunarodni državni subjekt, s jasnom političkom voljom da samostalno, suvereno i s prepoznatljivim identitetom djeluje u zajednici europskih i svjetskih naroda i država.

Stvaranjem Republike Hrvatske, kao samostalne i suverene države u međunarodno priznatim granicama, ostvaren je stoljetni san hrvatskoga naroda i građana Republike Hrvatske za svojom državom.

- o Agresija na Hrvatsku i Domovinski rat (1991. – 1995.g.)

Oružanu agresiju na Republiku Hrvatsku izvršila je Srbija, Crna Gora i JNA s oružanom pobunom dijela srpskog pučanstva u Republici Hrvatskoj.

Početni sukobi 1990.g., te oružani napad na Republiku Hrvatsku, odnosno otvorena agresija 1991.g. uslijedili su kao odgovor na povijesno "NE" hrvatskoga naroda Jugoslaviji, tj. vezani su uz stvaranje samostalne suverene i neovisne hrvatske države.

Suočena s pokušajima da se naruši ustavni poredak i integritet, te time spriječi provedba volje naroda izražene na izborima i ozakonjene u Ustavu iz 1990.g., a posebice izražene na referendumu za neovisnost, Hrvatska je bila prisiljena braniti svoju samostalnost i teritorijalnu cjelovitost unutar međunarodno priznatih granica od velikosrpske agresije. Republika Hrvatska je, dakle, vodila pravedan i legitiman, obrambeni i oslobodilački – Domovinski rat.

Uspješnom obranom u Domovinskom ratu s konačnim oslobodilačkim vojno-redarstvenim operacijama «Bljesak» i «Oluja», kao i kasnijom mirnom reintegracijom hrvatskog Podunavlja, osigurana je uspostava punog državnog suvereniteta i teritorijalnog integriteta, čime je omogućeno djelovanje pravne države i vladavine prava na čitavom teritoriju Republike Hrvatske.

Time su stvorene i pretpostavke za daljnji razvoj Republike Hrvatske, te su otvorene mogućnosti približavanja suvremenom zapadnom svijetu u političkom, gospodarskom, sigurnosnom i kulturnom smislu.

Radi zaustavljanja radikalne politizacije Domovinskog rata i zabrinjavajućeg polariziranja hrvatskoga društva, Zastupnički dom Hrvatskoga državnog sabora donio je 13.

listopada 2000. godine *Deklaraciju o domovinskom ratu*, kojom se:

- potvrđuju temeljne vrijednosti Domovinskog rata;
- utvrđuje obveza Republike Hrvatske da u okviru materijalnih mogućnosti osigura svim hrvatskim braniteljima, obiteljima poginulih i stradalnicima Domovinskog rata punu zaštitu, dostojanstvo i skrb;
- utvrđuje dužnost pravosuđa da procesuirá sve moguće slučajeve pojedinačnih ratnih zločina, teških povreda humanitarnog prava i svih drugih zločina počinjenih u agresiji na Republiku Hrvatsku, strogo primjenjujući načela individualne odgovornosti i krivnje.

- TEMELJNE VRIJEDNOSTI I NAČELA HRVATSKOG USTAVA

Pročišćeni tekst Ustava Republike Hrvatske objavljen u "Narodnim novinama", broj 41/01. (ispravak u 55/01.) obuhvaća Ustav Republike Hrvatske (»Narodne novine« br. 56/90, 135/97, 8/98 – pročišćeni tekst, 113/00, 124/00 – pročišćeni tekst) te Promjenu Ustava Republike Hrvatske objavljenu u »Narodnim novinama« broj 28/01.

Ustav je najviši pravno-politički akt jedne države, koji određuje načela i oblike državnog i društvenog uređenja, te propisuje prava i dužnosti građana.

2.1. Temeljne odredbe

Najznačajnije temeljne odredbe, odnosno načela Ustava Republike Hrvatske su: načelo narodne suverenosti, načelo državne suverenosti, načelo vladavine prava (ustavnosti i

zakonitosti), načelo demokratskog višestranačkog sustava i načelo diobe vlasti.

Člankom 1. Ustava, Republika Hrvatska je određena kao jedinstvena i nedjeljiva demokratska i socijalna država, u kojoj vlast proizlazi iz naroda i pripada narodu kao zajednici slobodnih i ravnopravnih državljana. Narod ostvaruje vlast izborom svojih predstavnika i neposrednim odlučivanjem.

U svojim temeljnim odredbama Ustav kao najviše vrijednosti ustavnog poretka Republike Hrvatske, koje su ujedno temelj za tumačenje Ustava, određuje:

- slobodu,
- jednakost,
- nacionalnu ravnopravnost i ravnopravnost spolova,
- mirotvorstvo,
- socijalnu pravdu,
- poštivanje prava čovjeka,
- nepovredivost vlasništva,
- očuvanje prirode i čovjekova okoliša,
- vladavinu prava,
- demokratski višestranački sustav.

Načelo narodnog suvereniteta

Republika Hrvatska je država koja počiva na načelu narodnog suvereniteta (koji je definiran člankom 1. Ustava) – «vlast proizlazi iz naroda i pripada narodu...»

Načelo narodne suverenosti temelj je moderne demokracije. Prema tom načelu, narod je nositelj vrhovne vlasti, koji u državi odlučuje sam (neposredno) ili putem svojih predstavnika (posredno). Dakle, nitko u državi ne može vršiti vlast ako nije neposredno ili posredno dobio mandat od

naroda.

Načelo državnog suvereniteta

Iz narodnog suvereniteta proizlazi i državni suverenitet, koji je definiran u članku 2. Ustava, kao neotuđiv, nedjeljiv i neprenosiv, a suverena vlast Republike Hrvatske prostire se nad njezinim kopnenim područjem, rijekama, jezerima, prokopima, unutrašnjim morskim vodama, teritorijalnim morem te zračnim prostorom iznad tih područja.

Načelo vladavine prava

Vladavina prava očituje se kroz načelo ustavnosti i zakonitosti, sadržano u odredbi članka 5. Ustava kojom je propisano da u Republici Hrvatskoj zakoni moraju biti u suglasnosti s Ustavom, a ostali propisi i s Ustavom i sa zakonom, te da je svatko dužan držati se Ustava i zakona i poštivati pravni poredak Republike Hrvatske.

Ovom ustavnom odredbom određuje se podudarnost svih propisa s najvišim pravnim aktom države, tj. njezinim Ustavom. Ta podudarnost mora biti dvostruka:

- zakonski i drugi propisi moraju biti doneseni od strane nadležnog tijela i po propisanom postupku (formalna ustavnost ili zakonitost)
- zakonski i drugi propisi moraju se sadržajno podudarati s višom normom (materijalna ustavnost ili zakonitost).

Načelo zakonitosti razrađeno je člankom 19. Ustava kojim je propisano da pojedinačni akti državne uprave i tijela koja imaju javne ovlasti moraju biti utemeljeni na zakonu (jamči

se sudska kontrola zakonitosti pojedinačnih akata upravnih vlasti i tijela koja imaju javne ovlasti).

Ustavni sud Republike Hrvatske odlučuje o suglasnosti zakona s Ustavom, o suglasnosti drugih propisa s Ustavom i zakonom.

Demokratski višestranački sustav

Sloboda osnivanja političkih stranaka jedno je od temeljnih prava zajamčenih Ustavom Republike Hrvatske (članak 6.), a pravo građana na slobodno političko (i drugo) udruživanje jamči se i odredbom članka 43. Ustava.

Načelo diobe vlasti

U Republici Hrvatskoj državna je vlast ustrojena na načelu diobe vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudbenu a ograničena je Ustavom zajamčenim pravom na lokalnu i područnu (regionalnu) samoupravu.

Prema Ustavu, nositelj zakonodavne vlasti je Hrvatski sabor (predstavničko tijelo građana), izvršnu vlast obavlja Vlada Republike Hrvatske u skladu s Ustavom i zakonom, a sudske sudovi, koji sude na temelju Ustava i zakona.

Načelo diobe vlasti uključuje oblike međusobne suradnje i uzajamne provjere nositelja vlasti propisane Ustavom i zakonom.

Mjesna, lokalna i područna (regionalna) samouprava (Glava VI. Ustava)

Ustavno pravo građana na lokalnu i područnu (regionalnu) samoupravu ostvaruje se:

- preko lokalnih, odnosno područnih (regionalnih) predstavničkih tijela koja su sastavljena od članova izabranih na slobodnim i tajnim izborima na temelju neposrednog, jednakog i općega biračkog prava;
- neposrednim sudjelovanjem u upravljanju lokalnim poslovima, putem zborova, referendumima i drugih oblika neposrednog odlučivanja u skladu sa zakonom i statutom.

Jedinice lokalne samouprave su općine i gradovi.

Jedinice područne (regionalne) samouprave su županije. Gradu Zagrebu zakonom se može utvrditi položaj županije.

U naselju ili dijelu naselja mogu se, u skladu sa zakonom, osnivati oblici mjesne samouprave.

Najviša tijela u jedinicama lokalne i područne samouprave su *predstavnička tijela, i to: općinsko vijeće, gradsko vijeće i županijska skupština.*

Nositelji izvršne vlasti u jedinicama lokalne i područne samouprave su: *općinski načelnik, gradonačelnik i župan.*

Jedinice lokalne samouprave obavljaju poslove iz lokalnog djelokruga kojima se neposredno ostvaruju potrebe građana, a osobito poslove koji se odnose na uređenje naselja i stanovanja, prostorno i urbanističko planiranje, komunalne djelatnosti, brigu o djeci, socijalnu skrb, primarnu zdravstvenu zaštitu, odgoj i osnovno obrazovanje, kulturu, tjelesnu kulturu i sport, zaštitu potrošača, zaštitu i

unapređenje prirodnog okoliša, protupožarnu i civilnu zaštitu. Jedinice područne (regionalne) samouprave obavljaju poslove od područnog (regionalnog) značenja, a osobito poslove koji se odnose na školstvo, zdravstvo, prostorno i urbanističko planiranje, gospodarski razvoj, promet i prometnu infrastrukturu te planiranje i razvoj mreže obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih i kulturnih ustanova.

U obavljanju poslova iz svojeg djelokruga tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave *samostalna su i podliježu samo nadzoru ustavnosti i zakonitosti ovlaštenih državnih tijela.*

Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave imaju pravo na vlastite prihode kojima slobodno raspolažu u obavljanju poslova iz svojeg djelokruga.

Prihodi jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave moraju biti razmjerni njihovim ovlastima predviđenim Ustavom i zakonom.

Država je dužna pomagati financijski slabije jedinice lokalne samouprave u skladu sa zakonom.

2.2. Zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda (Glava III. Ustava)

Veliki dio odredaba Ustava Republike Hrvatske posvećen je pravima i slobodama čovjeka i građanina.

Značaj ustavnih jamstava prava i sloboda očituje se već u činjenici da su te odredbe uvrštene na čelo Ustava, odmah nakon Izvorišnih osnova i temeljnih odredbi (koje sadrže ranije spomenuta načela ustavnog i političkog uređenja Republike Hrvatske), a sva su prava i slobode sistematizirana u tri poglavlja i to: 1. Zajedničke odredbe –

sadrže prava koja su pretpostavke za uživanje svih drugih prava (članak 14. do 20.), 2. *Osobne i političke slobode i prava* (članak 21. do 47.) i 3. *gospodarska, socijalna i kulturna prava* (članak 48. do 69.).

U poglavlju 1. Zajedničke odredbe određuju se slijedeća temeljna ljudska prava:

- *Jednakost u pravima i slobodama*, neovisno o rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama;
- *Jednakost pred zakonom*;
- *Ravnopravnost pripadnicima svih nacionalnih manjina*;
Kako je već ranije spomenuto, nacionalna ravnopravnost utvrđena je kao jedna od najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske, što predstavlja osnovu za daljnje ustavno razrađivanje, pa se u ovom dijelu ponavlja odredba o ravnopravnosti pripadnicima svih nacionalnih manjina, kojima se jamči sloboda izražavanja nacionalne pripadnosti, slobodno služenje svojim jezikom i pismom i kulturna autonomija. Zbog učvršćivanja tog jamstva, Ustavom je propisano da se ustavni zakon kojim se uređuje ravnopravnost i zaštita prava nacionalnih manjina donosi po postupku za donošenje organskih zakona (uz dvotrećinsku većinu glasova svih zastupnika).
- Osim toga (iz istog razloga), Ustavom je propisano da se pripadnicima nacionalnih manjina zakonom može osigurati posebno pravo da biraju svoje zastupnike u Hrvatski sabor.

Slobode i prava mogu se ograničiti samo zakonom, da bi se zaštitila sloboda i prava drugih ljudi te pravni poredak, javni moral i zdravlje, s tim da svako ograničenje slobode ili prava mora biti razmjerno naravi potrebe za ograničenjem u svakom pojedinom slučaju.

U doba ratnog stanja ili neposredne ugroženosti neovisnosti i jedinstvenosti države, te velikih prirodnih nepogoda *pojedine* slobode i prava zajamčena Ustavom mogu se ograničiti. O tome odlučuje Hrvatski sabor dvotrećinskom većinom svih zastupnika, a ako se Hrvatski sabor ne može sastati, na prijedlog Vlade i uz supotpis predsjednika Vlade, Predsjednik Republike.

- *pravo na žalbu* protiv pojedinačnih pravnih akata donesenih u postupku prvog stupnja pred sudom ili drugim ovlaštenim tijelom (može biti iznimno isključeno u slučajevima određenima zakonom ako je osigurana druga pravna zaštita).

Tko se ogriješi o odredbe Ustava o ljudskim pravima i temeljnim slobodama, osobno je odgovoran i ne može se opravdati višim nalogom (članak 20.).

U 2. poglavlju Osobne i političke slobode i prava, navode se sljedeće slobode i prava zajamčene Ustavom:

- pravo na život
- pravo na slobodu i osobnu nepovredivost (osim kada je to zakonom određeno, o čemu odlučuje sud),
- zabrana bilo kakvog zlostavljanja ili, bez svoje privole, liječničkim ili znanstvenim pokusima,
- zabrana prisilnog i obvezatnog rada,

- zabrana protupravnog lišenja slobode,
- pravo uhićenika i osuđenika na čovječno postupanje i poštivanje njegovog dostojanstva,
- jednakost pred zakonom
- pravo na pravnu pomoć odvjetnika
- presumpcija nedužnosti okrivljenika (svatko je nedužan i nitko ga ne može smatrati krivim za kazneno djelo dok mu se pravomoćnom sudskom odlukom ne utvrdi krivnja)
- pravo osoba na korektno suđenje u razumnom roku
- ustavna jamstva osumnjičeniku, okrivljeniku ili optuženiku na:
- obavijest o naravi, razlozima optužbe i dokazima koji ga terete
- odgovarajuće vrijeme i mogućnost za pripremu obrane
- branitelja (s tim pravom mora biti upoznat) ili da se brani sam po vlastitom izboru, te pravo na besplatnog branitelja sukladno zakonu
- nazočnost na suđenju
- ispitivanje svjedoka optužbe, kao i svjedoka obrane pod istim uvjetima
- pravo na tumača
- pravo da ne smije biti prisiljavan priznati krivnju
- pravo da se ne može biti kažnjen za djelo koje prije nego je počinjeno nije bilo utvrđeno zakonom ili međunarodnim pravom kao kazneno djelo, niti mu se može izreći kazna koja nije bila određena zakonom
- sloboda kretanja i nastanjivanja
- pravo azila stranih državljana i osoba
- nepovredivost doma
- nepovredivost osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti.
- nepovredivost tajne dopisivanja i svih drugih oblika

općenja

- nepovredivost tajnosti osobnih podataka
- sloboda mišljenja i izražavanja misli, sloboda tiska i drugih sredstava priopćavanja, sloboda govora i javnog nastupa i slobodno osnivanje svih ustanova javnog priopćavanja,
- pravo na ispravak javne informacije
- zabrana i kažnjivost svakog pozivanja ili poticanja na rat ili uporabu nasilja, na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju ili bilo koji oblik nesnošljivosti,
- sloboda savjesti i vjeroispovijedi i slobodno javno očitovanje vjere ili drugog uvjerenja
- pravo na javno okupljanje i mirno prosvjedovanje (u skladu sa zakonom),
- sloboda udruživanja
- jednaka dostupnost svima javnih funkcija
- opće i jednako biračko pravo
- pravo na podnošenje predstavi, pritužbi i prijedloga
- vojna obveza kao građanska obveza i pravo na prigovor savjesti.

U 3. poglavlju Gospodarska, socijalna i kulturna prava razrađuju se temeljne postavke Ustava o demokratskoj i socijalnoj naravi Republike Hrvatske, te se navode slijedeće slobode i prava koje štiti i jamči Ustav:

- pravo vlasništva (zakonom je moguće u interesu Republike Hrvatske ograničiti ili oduzeti vlasništvo uz naknadu tržišne vrijednosti, zakonom se određuje način na koji dobra od interesa za Republiku Hrvatsku mogu upotrebljavati i iskorištavati ovlaštenici prava na njima i vlasnici, te naknada za ograničenja),
- pravo nasljeđivanja,

- pravo na poduzetničku i tržišnu slobodu - temelj gospodarskog ustroja Republike Hrvatske (iznimno se mogu ograničiti zakonom radi zaštite interesa i sigurnosti Republike Hrvatske, prirode, ljudskog okoliša i zdravlja ljudi), kojim se osigurava:
- jednak pravni položaj na tržištu svim poduzetnicima i zabranu zlouporabe monopolskog položaja određenog zakonom,
- da država potiče gospodarski napredak i socijalno blagostanje građana i brine se za gospodarski razvitak svih svojih krajeva,
- da se prava stečena ulaganjem kapitala ne mogu umanjiti zakonom niti drugim pravnim aktom,
- da se inozemnom ulagaču jamči slobodno iznošenje dobiti i uloženog kapitala;
- pravo (dužnost) da svatko sudjeluje u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima (porezni se sustav temelji na načelima jednakosti i pravednosti)
- pravo na rad i slobodu rada
- pravo na zaradu kojom se može osigurati sebi i obitelji slobodan i dostojan život,
- pravo zaposlenih na tjedni odmor i plaćeni godišnji odmor i ovih se prava ne može odreći,
- pravo zaposlenih da u skladu sa zakonom imaju udjela pri odlučivanju u poduzeću,
- pravo zaposlenih i članova njihovih obitelji na socijalnu sigurnost i socijalno osiguranje uređuje se zakonom i kolektivnim ugovorom (prava u svezi s porođajem, materinstvom i njegom djece uređuju se zakonom),
- pravo na pomoć države za podmirenje osnovnih životnih potreba slabim, nemoćnima i drugim, zbog nezaposlenosti ili nesposobnosti za rad, nezbrinutim osobama,

- pravo na posebnu skrb države pri zaštiti invalidnih osoba i njihovu uključivanju u društveni život (ne može se zabraniti primanje humanitarne pomoći iz inozemstva),
- pravo na zdravstvenu zaštitu u skladu sa zakonom,
- pravo zaposlenih da radi zaštite svojih gospodarskih i socijalnih interesa osnivaju sindikate
- pravo na štrajk (u oružanim snagama, redarstvu, državnoj upravi i javnim službama određenima zakonom može se ograničiti pravo na štrajk),
- obitelj je pod osobitom zaštitom države,
- brak i pravni odnosi u braku, izvanbračnoj zajednici i obitelji uređuju se zakonom,
- država štiti materinstvo, djecu i mladež te stvara socijalne, kulturne, odgojne, materijalne i druge uvjete kojima se promiče ostvarivanje prava na dostojan život,
- roditelji su dužni odgajati, uzdržavati i školovati djecu, te imaju pravo i slobodu da samostalno odlučuju o odgoju djece (roditelji su odgovorni osigurati pravo djetetu na potpun i skladan razvoj njegove osobnosti),
- pravo tjelesno i duševno oštećenog i socijalno zapuštenog djeteta na osobitu njegu, obrazovanje i skrb,
- djeca su dužna brinuti se za stare i nemoćne roditelje,
- država osobitu skrb posvećuje maloljetnicima bez roditelja i onima za koje se ne brinu roditelji,
- dužnost je svih da štite djecu i nemoćne osobe,
- djeca ne mogu biti primljena na rad prije zakonom određene dobi niti smiju biti prisiljavana na rad koji štetno utječe na njihovo zdravlje ili ćudoređe, niti im se takav rad smije dopustiti,
- mladež, majke i invalidne osobe imaju pravo na osobitu zaštitu na radu,

- osnovno je školovanje obvezatno i besplatno, a svakomu je dostupno, pod jednakim uvjetima, srednjoškolsko i visokoškolsko obrazovanje u skladu s njegovim sposobnostima (mogu se osnivati privatne škole i učilišta, jamči se autonomija sveučilišta),
- pravo na slobodu znanstvenoga, kulturnog i umjetničkog stvaralaštva (država potiče i pomaže razvitak znanosti, kulture i umjetnosti, štiti znanstvena, kulturna i umjetnička dobra kao duhovne narodne vrednote),
- pravo na zaštita moralnih i materijalnih prava koja proistječu iz znanstvenoga, kulturnog, umjetničkog, intelektualnog i drugog stvaralaštva,
- država potiče i pomaže skrb o tjelesnoj kulturi i šport,
- pravo na zdrav život (država osigurava uvjete za zdrav okoliš, svatko je dužan, u sklopu svojih ovlasti i djelatnosti, osobitu skrb posvećivati zaštiti zdravlja ljudi, prirode i ljudskog okoliša).

- *USTROJSTVO VLASTI REPUBLIKE HRVATSKE*

Kao što je već naprijed navedeno, u Republici Hrvatskoj državna vlast ustrojena je na načelu diobe vlasti, što znači na:

- zakonodavnu
 - izvršnu i
 - sudbenu.
- Hrvatski Sabor
 - Općenito

Hrvatski sabor je predstavničko tijelo građana i nositelj zakonodavne vlasti u Republici Hrvatskoj.

Na temelju Ustava iz prosinca 1990.g., 1992.g. konstituiran je Zastupnički dom, a 1993.g. i Županijski dom. Ustavnim promjenama iz 2000.g. polupredsjednički sustav zamijenjen je *parlamentarnim*, a od ožujka 2001.g., kada je ukinut Županijski dom, Hrvatski sabor je *jednodoman*.

Hrvatski sabor redovito zasjeda dva puta godišnje, prvi puta između 15. siječnja i 15. srpnja i drugi puta između 15. rujna i 15. prosinca, a izvanredno zasjeda na zahtjev predsjednika Republike, Vlade ili većine zastupnika. Predsjednik Sabora može sazvati izvanrednu sjednicu uz prethodno pribavljeno mišljenje klubova zastupnika parlamentarnih stranaka.

Sjednice Hrvatskog sabora su javne.

Hrvatski sabor ima predsjednika i jednog ili više potpredsjednika, a unutarnje ustrojstvo i način rada uređuje se poslovníkom. Hrvatski sabor ima radna tijela (odbori i povjerenstva), u kojima se raspravlja o prijedlozima i poticajima za donošenje zakona i drugih akata, te o drugim pitanjima iz djelokruga Sabora. Radno tijelo prati, u okviru svog djelokruga, rad Vlade i drugih tijela čiji rad nadzire Sabor, sukladno Ustavu i zakonu. Radno tijelo Sabora, nakon provedene rasprave zauzima stajalište, odnosno utvrđuje prijedloge akata i o tome izvješćuje Sabor.

- Izbor zastupnika

Hrvatski sabor prema Ustavu ima najmanje 100, a najviše 160 zastupnika.

Zastupnici se u Hrvatski sabor biraju *neposredno, tajnim glasovanjem, temeljem općeg i jednakog biračkog prava, na vrijeme od četiri godine.*

Zastupnici nemaju obvezujući mandat, a imaju imunitet.

Zastupnike u Hrvatski sabor biraju (aktivno biračko pravo) svi poslovno sposobni hrvatski državljani s navršenih 18 godina života (birači). Za zastupnika može biti biran (pasivno biračko pravo) hrvatski državljanin s navršenih 18 godina.

Izbori za zastupnike u Hrvatski sabor održavaju se najkasnije 60 dana nakon isteka mandata ili raspuštanja sabora, a prvo zasjedanje održava se najkasnije 20 dana nakon provedenih izbora.

Broj zastupnika, postupak i izbori detaljnije se uređuju zakonom.

Pravo predlaganja lista za izbor zastupnika u Hrvatski sabor imaju:

- sve političke stranke registrirane u Republici Hrvatskoj, s tim da listu može samostalno predložiti jedna politička stranka (stranačka lista), te dvije ili više političkih stranaka (koalicijska lista) i
- birači (kandidacijske - neovisne liste), za čiju je pravovaljanost potrebno prikupiti najmanje 500 potpisa birača.

Pravo predlaganja kandidata za zastupnike nacionalnih manjina i njihovih zamjenika imaju političke stranke, udruge nacionalnih manjina i birači (u slučaju prijedloga birača, za pravovaljanost kandidature potrebno je prikupiti 100 potpisa birača).

Izbor zastupnika u Hrvatski sabor provodi se na sljedeći način:

- 140 zastupnika bira se tako da se područje Republike Hrvatske podijeli na deset izbornih jedinica s podjednakim brojem birača (koje se određuju posebnim zakonom), te se na temelju lista u svakoj izornoj jedinici bira po 14 zastupnika, pri čemu se primjenjuje razmjerni sustav izbora - glasovi se preračunavaju u mandate prema D'Hondtovoј metodi. Pravo na sudjelovanje u diobi zastupničkih mjesta u izornoj jedinici ostvaruju liste koje na izborima dobiju najmanje 5% važećih glasova birača (zakonski izborni prag).
- ukupno 8 zastupnika biraju pripadnici nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoј, i to u posebnoj izornoj jedinici koju čini područje Republike Hrvatske. Pri tome pripadnici srpske nacionalne manjine biraju tri zastupnika, a po jednog pripadnici talijanske i mađarske manjine, dok tri skupine ostalih manjina (zakonom definirane) biraju svaka po jednog zajedničkog zastupnika.
Za zastupnika je izabran kandidat koji je dobio najveći broj glasova birača koji su glasovali.
- birači koji nemaju prebivalište u Republici Hrvatskoј biraju zastupnike na temelju lista (s po 14 kandidata) u posebnoj izornoj jedinici, za koju vrijedi nefiksna kvota

(pojednostavljeno rečeno, «dijaspora» ukupno dobiva onoliko zastupnika u Saboru koliko ih dobije prosječan broj glasova po zastupniku u Hrvatskoj). I u ovoj izbornoj jedinici primjenjuje se D'Hondtova metoda.

3.1.3. Nadležnost Hrvatskog sabora (čl. 80. Ustava) je slijedeća:

- odlučuje o donošenju i promjeni Ustava
- donosi zakone
- donosi državni proračun
- odlučuje o ratu i miru
- donosi akte kojima izražava politiku Hrvatskog sabora
- donosi Strategiju nacionalne sigurnosti i Strategiju obrane RH
- ostvaruje građanski nadzor nad oružanim snagama i službama sigurnosti RH
- odlučuje o promjeni granica RH i raspisuje referendum
- obavlja izbore, imenovanja i razrješenja u skladu s Ustavom i zakonom
- nadzire rad Vlade RH i drugih nositelja javnih dužnosti odgovornih Hrvatskom saboru u skladu s Ustavom i zakonom
- daje amnestiju za kaznena djela
- obavlja druge poslove utvrđene Ustavom.

Hrvatski sabor na temelju prava i ovlaštenja utvrđenih Ustavom i Poslovníkom donosi slijedeće akte: Ustav, zakone, državni proračun, odluke, deklaracije, rezolucije, zaključke i preporuke, povelje, vjerodostojno tumačenje zakona i dr.

Odlučivanje:

- Zakone, odluke, rezolucije, zaključke i druge akte Hrvatski sabor donosi većinom glasova, ukoliko je na sjednici nazočna većina zastupnika, osim ako Ustavom i Poslovníkom nije drugačije određeno.
- Većinom glasova svih zastupnika Hrvatski sabor donosi:
 - odluke da se pristupi promjeni Ustava i utvrđivanje nacrtá promjene Ustava
 - zakone (organski zakoni) kojima se razrađuju Ustavom utvrđena ljudska prava i temeljne slobode, izborni sustav, ustrojstvo, djelokrug i način rada državnih tijela, te ustrojstvo i djelokrug lokalne i područne (regionalne) samouprave.
 - Strategiju nacionalne sigurnosti i Strategiju obrane RH,
 - Odluke o davanju povjerenja predsjedniku i članovima Vlade, odnosno o iskazivanju nepovjerenja predsjedniku Vlade, Vladi u cjelini ili pojedinom članu Vlade.
 - Odluku o raspuštanju Sabora
 - Poslovnik Sabora.

c) Dvotrećinskom većinom glasova svih zastupnika Hrvatski sabor:

- donosi Ustav i promjenu Ustava
- donosi Ustavni zakon o Ustavnom sudu RH
- donosi ustavne zakone (organski zakoni) kojima se uređuju prava nacionalnih manjina
- ratificira međunarodne ugovore, sukladno Ustavu
- odlučuje o promjeni granica RH
- donosi odluku da oružane snage RH mogu prijeći njene granice ili djelovati preko granica.

Pravo predlaganja zakona ima svaki zastupnik, klubovi zastupnika i radna tijela Hrvatskoga sabora, te Vlada Republike Hrvatske.

Zastupnici Hrvatskoga sabora imaju pravo postavljati Vladi i pojedinim ministrima zastupnička pitanja, a mogu podnijeti i interpelaciju (najmanje jedna desetina zastupnika) i na taj način mogu kontrolirati rad Vlade.

Hrvatski sabor može, za svako pitanje od javnog interesa, osnivati istražna povjerenstva.

Hrvatski sabor može raspisati referendum o prijedlogu za promjenu Ustava, o prijedlogu zakona ili o drugom pitanju iz svog djelokruga.

Predsjednik Republike može na prijedlog Vlade i uz supotpis predsjednika Vlade raspisati referendum o prijedlogu promjene Ustava ili o drugom pitanju za koje drži da je važno za neovisnost, jedinstvenost i opstojnost RH.

O navedenim pitanjima Hrvatski sabor će raspisati referendum sukladno zakonu, ako to zatraži 10% od ukupnoj broja birača u RH.

Odluka donesena na referendumu obvezatna je.

Važno je još istaći da prema Ustavu, Hrvatski sabor može, najviše na vrijeme od godinu dana, ovlastiti Vladu da uredbama uređuje pojedina pitanja iz njegova djelokruga, tj. da uredbom uredi pitanje koje se inače uređuje zakonom. Izuzetak su ona pitanja o kojima Hrvatski sabor odlučuje kvalificiranom većinom.

Uredbe na temelju zakonske ovlasti ne mogu djelovati unatrag, a prestaju vrijediti istekom roka od godinu dana od dana dobivene ovlasti, ako Hrvatski sabor ne odluči drukčije.

Opunomoćenik Hrvatskoga sabora koji štiti ustavna i zakonska prava građana u postupku pred državnim

upravom i tijelima koja imaju javne ovlasti – Pučki je pravobranitelj, koga bira Hrvatski sabor na vrijeme od osam godina.

- Predsjednik Republike Hrvatske

Predsjednik Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Predsjednik) predstavlja i zastupa Republiku Hrvatsku u zemlji i inozemstvu, brine se za stabilnost državne vlasti, te odgovara za obranu neovisnosti i teritorijalne cjelovitosti Republike Hrvatske.

- Izbor Predsjednika

Predsjednik se bira na temelju općeg i jednakoga biračkog prava na neposrednim izborima tajnim glasovanjem na vrijeme od pet godina.

Ustavom je propisano da nitko ne može biti biran više od dva puta za Predsjednika.

Izbor Predsjednika obavlja se najmanje 30, a najviše 60 dana prije isteka mandata, a izbore za predsjednika raspisuje Vlada Republike Hrvatske.

Kandidate za Predsjednika mogu predlagati političke stranke registrirane u Republici Hrvatskoj (pojedinačno ili koalicije stranaka) i birači pojedinačno ili skupno. Bez obzira na to tko predlaže kandidata, da bi se postalo kandidatom potrebno je da prijedlog kandidature podrži pravovaljano prikupljenim potpisima najmanje 10.000 birača (birač može svojim potpisom podržati samo jednog predsjedničkog kandidata).

Predsjednik se bira većinom svih birača koji su glasovali. Ako ni jedan od kandidata ne dobije takvu većinu, izbor se

ponavlja nakon 14 dana, s time da na ponovljenom izboru pravo da budu birani imaju dva kandidata koja su u prvom krugu glasovanja dobila najviše glasova.

Na ponovljenom izboru izabran je kandidat koji dobije *najveći broj glasova birača koji su glasovali*. Ako kandidati dobiju isti broj glasova, izbor se još jednom ponavlja.

Ustavom je propisano da Predsjednik ne može obavljati nijednu drugu javnu ili profesionalnu dužnost, a nakon izbora podnosi ostavku na članstvo u političkoj stranci, o čemu obavještava Hrvatski sabor.

▪ Prava i dužnosti Predsjednika

Prema čl. 97. Ustava, Predsjednik ima slijedeće ovlasti:

- raspisuje izbore za Hrvatski sabor i saziva ga na prvo zasjedanje
- raspisuje referendum u skladu s Ustavom
- povjerava mandat za sastavljanje Vlade osobi koja, na temelju raspodjele zastupničkih mjesta u Hrvatskom saboru i obavljenih konzultacija, uživa povjerenje većine svih zastupnika
- daje pomilovanja
- dodjeljuje odlikovanja i priznanja određena zakonom
- obavlja druge dužnosti određene Ustavom.

Predsjednik i Vlada Republike Hrvatske surađuju u oblikovanju i provođenju vanjske politike.

Predsjednik je vrhovni zapovjednik oružanih snaga Republike Hrvatske, te imenuje i razrješuje vojne zapovjednike, a na temelju odluke Hrvatskoga sabora objavljuje rat i zaključuje mir.

Predsjednik može, na prijedlog Vlade i uz supotpis predsjednika Vlade, a nakon konzultacija s predstavnicima klubova zastupnika parlamentarnih strnaka, raspustiti Hrvatski sabor ako na zahtjev Vlade da se izglasa povjerenje, Hrvatski sabor Vladi izglasa nepovjerenje ili u roku od 120 dana od dana predlaganja ne donese državni proračun.

Predsjednik ima imunitet nepovredivosti.

3.2.3. Odgovornost Predsjednika

Predsjednik je odgovoran za povredu Ustava koju počini u obavljanju svojih dužnosti. Postupak može pokrenuti Hrvatski sabor dvotrećinskom većinom svih zastupnika, a o odgovornosti Predsjednika odlučuje Ustavni sud dvotrećinskom većinom svih sudaca.

- Ukoliko Ustavni sud utvrdi njegovu odgovornost, Predsjedniku *prestaje dužnost po sili Ustava*.

- Vlada Republike Hrvatske

Vlada Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Vlada) obavlja izvršnu vlast u skladu s Ustavom i zakonom.

Naime, Ustavom su uređena bitna pitanja položaja Vlade, njezina odgovornost, te odnosi koje Vlada ostvaruje sa Hrvatskim Saborom, dok je Ustavom također određeno da se ustrojstvo, način rada, odlučivanje i vrste akata koje donosi Vlada propisuju zakonom i poslovnikom..

3.3.1. Sastav Vlade

Vladu čine predsjednik, jedan ili više potpredsjednika. i ministri (članovi Vlade).

Članove Vlade predlaže osoba kojoj je Predsjednik Republike povjerio mandat za sastav Vlade (mandatar), a *Vlada stupa na dužnost kad joj povjerenje iskaže većina svih zastupnika u Hrvatskom saboru.*

3.3.2. Odgovornost Vlade

Vlada je odgovorna *Hrvatskom saboru*, s time da su predsjednik i članovi Vlade *zajednički odgovorni za odluke koje donosi Vlada, a osobno su odgovorni za svoje područje rada.*

Sukladno tome, na prijedlog najmanje 1/5 zastupnika u Hrvatskom saboru, može se pokrenuti pitanje povjerenja predsjedniku Vlade, pojedinom njenom članu ili Vladi u cjelini. Odluka o nepovjerenju donesena je ako je za nju glasovala *većina od ukupnog broja zastupnika u Hrvatskom saboru.*

3.3.3. Djelokrug (poslovi) Vlade

Prema čl. 112. Ustava, djelokrug Vlade je sljedeći:

- predlaže zakone i druge akte Hrvatskom saboru
- predlaže državni proračun i završni račun
- provodi zakone i druge odluke Hrvatskog sabora
- donosi uredbe za izvršenje zakona
- vodi vanjsku i unutarnju politiku
- usmjerava i nadzire rad državne uprave
- brine o gospodarskom razvitku zemlje
- usmjerava djelovanje i razvitak javnih službi
- obavlja i druge poslove određene Ustavom i zakonom

Zakonom o Vladi propisano je i da Vlada odlučuje o sukobu nadležnosti između tijela državne uprave.

U Vladi se ustrojava Ured predsjednika Vlade, koji obavlja stručne i administrativne poslove za potrebe predsjednika Vlade.

U Vladi se ustrojavaju središnji državni uredi:

- za upravu,
- za e-Hrvatsku,
- za upravljanje državnom imovinom i
- za razvojnu strategiju.

Za obavljanje stručnih poslova osnovani su Ured za zakonodavstvo, Ured za odnose s javnošću i Ured za nacionalne manjine.

Osim toga Vlada uredbama osniva urede, agencije, direkcije i druge stručne službe radi obavljanja poslova iz svojeg djelokruga i određuje nizov ustroj, na koje se primjenjuju propisi koji uređuju ustrojstvo, način rada i financiranja tijela državne uprave, te propisi o državnim službenicima i namještenicima (ako posebnim propisom nije drugačije određeno), a čiji čelnici imaju prava i ovlasti čelnika tijela državne uprave.

Za odlučivanje o upravnim stvarima iz svoje nadležnosti i radi predlaganja odluka, Vlada može odlukama osnivati povjerenstva. Rješenja Vlade i povjerenstva o upravnoj stvari je konačno u upravnom postupku, što znači da se protiv njega ne može izjaviti žalba, već samo pokrenuti upravni spor.

U ostvarivanju svojih, Ustavom i zakonom, utvrđenih ovlasti Vlada donosi slijedeće akte:

- uredbe – kojima se pobliže uređuju odnosi uređeni zakonom, osnivaju stručne službe Vlade i uređuje unutarnje ustrojstvo državne uprave,
- odluke – kojima se uređuju pojedina pitanja iz nadležnosti Vlade ili određuju mjere, daje suglasnost ili potvrđuju akti drugih tijela i pravnih osoba, te odlučuje o drugim pitanjima o kojima se ne donosi propis,
- zaključke – kojima se utvrđuju stajališta Vlade u pitanjima provedbe utvrđene politike te određuju zadaće tijelima državne uprave,
- rješenja – kojima se odlučuje o imenovanjima i razrješenjima te o drugim pojedinačnim stvarima iz djelokruga Vlade.

○ Sudbena vlast

Sudbenu vlast, kao posebnu vlast u trodiobi vlasti, obavljaju sudovi, koji sude na temelju Ustava i zakona.

Sudske rasprave su javne i presude se izriču javno u ime Republike Hrvatske.

Ustav propisuje razloge i slučajeve u kojima se javnost može isključiti iz cijele rasprave ili njezina dijela, ali to samo u opsegu koji je po mišljenju suda bezuvjetno potreban u posebnim okolnostima u kojima bi javnost mogla biti štetna za interese pravde. To može biti radi interesa morala, javnog reda ili državne sigurnosti, posebice ako se sudi maloljetnicima, ili radi zaštite privatnog života stranaka, ili u bračnim sporovima i postupcima u svezi sa skrbništvom i posvojenjem, ili radi čuvanja vojne, službene ili poslovne tajne i zaštite sigurnosti i obrane RH.

3.4.1. Državno sudbeno vijeće

Državno sudbeno vijeće, u skladu s Ustavom i zakonom, *imenuje i razrješuje suce, te odlučuje o njihovoj stegovnoj odgovornosti.*

U postupku imenovanje i razrješenja sudaca, Državno sudbeno vijeće dužno je pribaviti mišljenje nadležnog odbora Hrvatskoga sabora.

Državno sudbeno vijeće ima *jedanaest članova*, koje sukladno zakonu *bira Hrvatski sabor iz reda istaknutih sudaca, odvjetnika i sveučilišnih profesora pravnih znanosti, s tim da većina od ukupnoj broja članova mora biti iz reda sudaca.* Predsjednici sudova ne mogu biti birani za članove Državnoga sudbenog vijeća.

Članovi Državnoga sudbenog vijeća biraju se na vrijeme od *četiri godine*, s tim da njegovim članom nitko ne može biti više od dva puta uzastopce.

3.4.2. Samostalnost i neovisnost sudbene vlasti

Sudbena vlast je samostalna i neovisna.

U tom kontekstu treba razumijevati i instituciju Državnog sudbenog vijeća, koja je uvedena radi osiguranja primjene ustavnog načela diobe vlasti, odnosno učvršćivanja samostalnosti i neovisnosti sudbene vlasti od zakonodavne i izvršne (zbog toga suce imenuje i razrješuje Državno sudbeno vijeće, a ne ni zakonodavna ni izvršna vlast).

Osim toga, suci imaju imunitet (ne mogu biti pozvani na odgovornost za izraženo mišljenje ili glasovanje pri donošenju sudbene odluke), a neovisnost i samostalnost sudaca dodatno se pojačava ustavnom odredbom čl. 122. prema kojoj je sudačka dužnost u principu stalna, s

iznimkom koja se odnosi na prvo stupanje na sudačku dužnost (kojom prilikom se suci imenuju na vrijeme od pet godina, a nakon ponovnog imenovanja sudac obavlja svoju dužnost stalno).

Isti članak navodi i slučajeve kada sudac može biti razriješen dužnosti:

- ako to sam zatraži
- ako trajno izgubi sposobnost obavljati sudačku dužnost
- ako bude osuđen za kazneno djelo koje ga čini nedostojnim obavljanja sudačke dužnosti
- ako, sukladno zakonu, zbog počinjenoga teškog stegovnog djela, tako odluči Državno sudbeno vijeće
- kad navrši sedamdeset godina.

3.4.3. Vrste sudova

Zakonom se ustanovljuju sudovi, uređuje njihov djelokrug, sastav i ustrojstvo, te postupak pred sudovima.

U Republici Hrvatskoj sudbenu vlast obavljaju:

- prekršajni sudovi
- općinski sudovi
- županijski sudovi
- trgovački sudovi
- Visoki prekršajni sud Republike Hrvatske
- Visoki trgovački sud Republike Hrvatske
- Upravni sud Republike Hrvatske
- Vrhovni sud Republike Hrvatske.

Vrhovni sud Republike Hrvatske najviši je sud u državi.

Vrhovni sud osigurava jedinstvenu primjenu zakona i ravnopravnost građana.

Prema Zakonu o sudovima, posebnim zakonom mogu se za određena pravna područja ustanoviti posebni sudovi. Primjerice u kaznenim predmetima maloljetnika sude sudovi za mladež, čija nadležnost prestaje s navršenom dvadeset trećom godinom počiniteljeva života.

Navedeni sudovi i državna odvjetništva koja pred njima postupaju imaju stručne suradnike: socijalne pedagoge – defektologe, socijalne radnike i psihologe.

Važno je istaći i položaj i ulogu Državnog odvjetništva, koje je samostalno i neovisno pravosudno tijelo, ovlašteno i dužno postupati protiv počinitelja kaznenih i drugih kažnjivih djela, poduzimati pravne radnje radi zaštite imovine Republike Hrvatske, te podnositi pravna sredstva za zaštitu Ustava i zakona.

4. USTAVNI SUD REPUBLIKE HRVATSKE

Ustavni sud Republike Hrvatske ima poseban položaj i ovlasti van zakonodavne, izvršne i sudbene vlasti, odnosno *djeluje kao neovisna ustavnopolitička institucija*. Prema Ustavu i Ustavnom zakonu niti jedno tijelo mu nije nadređeno. Trinaest sudaca Ustavnog suda doduše bira Hrvatski sabor, ali biraju se na vrijeme od 8 godina i nisu opozivi, a zaštićeni su imunitetom.

4.1. Nadležnost

Ustavni sud ima vrlo značajnu i veliku nadležnost (prema čl. 128. Ustava):

- odlučuje o suglasnosti zakona s Ustavom
- odlučuje o suglasnosti drugih propisa s Ustavom i zakonom

- odlučuje povodom ustavnih tužbi
- rješava sukob nadležnosti između tijela zakonodavne, izvršne i sudbene vlasti
- odlučuje, u skladu s Ustavom, o odgovornosti Predsjednika Republike
- nadzire ustavnost i zakonitost izbora i državnog referenduma i rješava izborne sporove koji nisu u djelokrugu sudova
- obavlja druge poslove utvrđene Ustavom.

Temeljna zadaća Ustavnog suda je kontrola ustavnosti zakona. Ustavni sud ukinut će zakon ukoliko utvrdi da je neustavan, a ako utvrdi za drugi propis (ispod ranga zakona) da je neustavan ili nezakonit, tada ga može ukinuti ili poništiti.

Razlika između poništavanja i ukidanja vrlo je značajna za pravni sustav. Naime, poništavanje djeluje unazad, tj. poništeni propis smatra se nepostojećim od momenta njegovog donošenja, dok ukidanje djeluje unaprijed, tj. djeluje od momenta objave Odluke Ustavnog suda.

Druga važna nadležnost Ustavnog suda je *zaštita ustavnih prava i sloboda ustavnom tužbom.*

Naime, prema članku 61. Ustavnog zakonu o Ustavnom sudu Republike Hrvatske („Narodne novine“, broj 49/02) svatko može podnijeti Ustavnom sudu ustavnu tužbu ako smatra da mu je pojedinačnim aktom tijela državne vlasti, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te pravne osobe s javnim ovlastima, kojim je odlučeno o njegovim pravima i obvezama ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela, povrijeđeno ljudsko pravo ili temeljna sloboda zajamčena Ustavom, odnosno Ustavom zajamčeno pravo na lokalnu i područnu (regionalnu) samoupravu.

Ustavna tužba je dopuštena onda kada je iscrpljen redovni pravni put, tj. pravo žalbe i sudska kontrola pojedinačnih akata upravnih vlasti i tijela koja imaju javne ovlasti. Iznimno, ustavna tužba može se podnijeti i prije nego što je iscrpljen redovni pravni put, ukoliko je očito da se pobijanim aktom grubo vrijeđaju ustavna prava i slobode, pa bi izvršavanjem tog akta za tužitelja mogle nastupiti teške ili nepopravljive posljedice.

5. HRVATSKE POLITIČKE STRANKE I STRANAČKI SUSTAV

Demokratski višestranački sustav jedna je najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske.

Sloboda političkog organiziranja (višestranačje), kao temeljno pravo, zajamčena je Ustavom Republike Hrvatske.

Protuustavne su političke stranke koje svojim programom ili nasilnim djelovanjem smjeraju podrivanju slobodnoga demokratskog poretka ili ugrožavaju opstojnost Republike Hrvatske, a o protuustavnosti odlučuje Ustavni sud Republike Hrvatske.

Ustavom je propisano da se položaj i financiranje političkih stranaka uređuje zakonom.

Zakonom o političkim strankama (u daljnjem tekstu ovog poglavlja: Zakon), pored pravnog položaja i financiranja, uređuje se i način i postupak za osnivanje, registriranje, te prestanak političkih stranaka.

Političke stranke definirane su Zakonom kao *pravne osobe, koje politički djeluju u skladu s ciljevima utvrđenim programom i statutom.*

5.1. Osnivanje političkih stranaka

Političku stranku može osnovati najmanje 100 punoljetnih, poslovno sposobnih državljana Republike Hrvatske, a njezinim članom može pod jednakim uvjetima propisanim statutom, postati svaki punoljetni i poslovno sposoban državljanin.

Političke stranke upisuju se u registar, koji vodi ministarstvo nadležno za poslove uprave, i s danom upisa u registar stječu svojstvo pravne osobe. Slijedom navedenog, političke stranke koje nisu registrirane sukladno ovom zakonu, ne smiju djelovati na području Republike Hrvatske.

Registar političkih stranaka je javan.

Zahtjev za upis u registar političkih stranaka sa propisanim priložima (zapisnik o radu i odluke osnivačkog tijela stranke, program i statut, popis osnivača i članova upravnih tijela, imena osoba ovlaštenih za predstavljanje i zastupanje, dokaz o hrvatskom državljanstvu osnivača i članova upravnih tijela) mora se podnijeti u roku od 15 dana od dana održavanja osnivačke skupštine, o čemu nadležno ministarstvo donosi rješenje u roku od 30 dana.

Ukoliko nadležno ministarstvo ocijeni da politička stranka, koja je podnijela zahtjev za registraciju, svojim programom smjera podrivanju slobodnog demokratskog poretka ili ugrožavanju opstojnosti Republike Hrvatske, predložit će pokretanje postupka za ocjenu ustavnosti, te zastati s postupkom donošenja rješenja za upis političke stranke do donošenja odluke Ustavnoga suda.

Statut političke stranke mora sadržavati odredbe o nazivu i sjedištu, znaku stranke, predstavljanju i

zastupanju, ciljevima i načinu djelovanja, članstvu, oblicima organiziranja, upravnim tijelima, načinu njihovog izbora i opoziva, trajanju mandata te načinu odlučivanja, sredstvima za rad, prestanku te postupku s imovinom u slučaju njenog prestanka. Statut se mora objaviti nakon registracije u jednom od dnevnih listova ili u Narodnim novinama.

Naziv političke stranke mora biti na hrvatskom jeziku, a može se upisati u registar i u prijevodu na jedan ili više stranih jezika, s tim da naziv na hrvatskom jeziku mora biti na prvom mjestu. Uz puni naziv, može se upotrebljavati i skraćeni naziv koji mora sadržavati karakteristični dio punog naziva. I skraćeni naziv upisuje se u registar. Naziv, odnosno znak političke stranke ne smije sadržavati službeno državno obilježje i nazive drugih država.

Političke stranke obvezno prijavljuju nadležnom ministarstvu i promjenu programa, statuta, naziva, sjedišta, imena osoba ovlaštenih za predstavljanje i zastupanje, članova upravnih tijela, kao i prijavu o prestanku stranke.

Političke stranke mogu osnivati svoje podružnice, ogranke i dr. ustrojstvene oblike (nemaju svojstvo pravne osobe), a to su također dužne prijaviti nadležnom ministarstvu u zakonskom roku.

Zakonom je zabranjeno osnivanje ustrojstvenih oblika političkih stranaka *u državnim tijelima, tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, trgovačkim društvima, ustanovama, oružanim snagama, policiji i drugim pravnim osobama.*

Zakonom je propisan javni rad političkih stranaka, s time da se javnost iznimno može isključiti u slučajevima predviđenim statutom stranke.

5.2. Financiranje

Političke stranke mogu se financirati prihodom od:

- članarine,
- dobrovoljnih priloga,
- izdavačke djelatnosti,
- prodaje propagandnog materijala,
- organizacije stranačkih manifestacija,
- državnog proračuna,
- proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i drugih propisima dozvoljenih izvora.

Ukoliko stranke u svom djelovanju ostvare dobit, moraju s njome raspolagati kao *neprofitne organizacije*.

Političke stranke koje imaju *najmanje jednog zastupnika u Hrvatskom saboru ostvaruju pravo na sredstva iz državnog proračuna*.

Prema ovom Zakonu, u tu svrhu u državnom proračunu osiguravaju se sredstva u visini 0,056% sredstava tekućih izdataka proračuna iz prethodne godine.

Navedena sredstva raspoređuje Odbor za Ustav, Poslovnik i politički sustav Hrvatskog sabora, i to na način da utvrđuje jednaki iznos sredstava za svakog zastupnika u Saboru, tako da svakoj političkoj stranci pripadaju sredstva razmjerno broju njenih zastupnika.

Političke stranke ostvaruju i dodatno pravo na naknadu u visini 10% iznosa predviđenog po svakom zastupniku za svakog izabranog zastupnika podzastupljenog spola.

Ustavom je propisano da stranke moraju *javno polagati račun* o porijeklu svojih sredstava i imovine (članak 6.).

I Zakonom je propisana dužnost političkih stranaka da javno prikazuju podrijetlo i namjenu ostvarenih sredstava, a u slučaju da se utvrdi da je politička stranka sredstva stekla ili koristila protupravno, ili ih nije iskazala u poslovnim knjigama i financijskim izvješćima, gubi pravo na sredstva iz državnog proračuna za narednu kalendarsku godinu. Zakonom je također propisano da protupravno stečena sredstva pripadaju državnom proračunu i raspoređuju se u humanitarne svrhe.

Političke stranke vode poslovanje i sastavljaju financijska izvješća prema propisima za *neprofitne pravne osobe*, a *parlamentarne političke stranke imaju obvezu godišnje obračune, uz prethodni pregled Državnog ureda za reviziju, dostavljati Hrvatskom saboru.*

5.3. Prestanak političke stranke

Politička stranka prestaje postojati:

- *ako je nadležno upravno tijelo donijelo takvu odluku;*
- *ako se utvrdi da je prestala djelovati*, odnosno ako je proteklo dvostruko više vremena od vremena utvrđenog statutom za održavanje skupa najvišeg upravnog tijela, a sjednica nije održana (te činjenice utvrđuje nadležno ministarstvo, o čemu donosi rješenje), te
- *ako je njezino djelovanje zabranjeno odlukom Ustavnog suda Republike Hrvatske* (u kojem slučaju se stranka briše iz registra danom objave odluke o zabrani rada).

Sve registrirane hrvatske političke stranke zajedno sačinjavaju stranački sustav, čija važnost dolazi posebno do izražaja prilikom izbora.

L I T E R A T U R A :

- Ustavna odluka o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske («Narodne novine», broj 31/91)
- Deklaracija o proglašenju suverene i samostalne Republike Hrvatske («Narodne novine», broj 31/91)
- Zakon o blagdanima, spomendanima i neradnim danima u Republici Hrvatskoj («Narodne novine», broj 33/96, 96/01 i 13/02)
- Deklaracija o Domovinskom ratu («Narodne novine», broj 102/00)
- Ustav Republike Hrvatske («Narodne novine», broj 41/01 - pročišćeni tekst i 55/01 - ispravak)
- Ustavni zakon o pravima manjina u Republici Hrvatskoj («Narodne novine», broj 155/00)
- Ustavni zakon o Ustavnom sudu Republike Hrvatske («Narodne novine», broj 49/02 – pročišćeni tekst)
- Zakon o izboru Predsjednika Republike Hrvatske («Narodne novine», broj 22/92, 42/92 – ispravak i 71/97)
- Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor («Narodne novine», broj 69/03 – pročišćeni tekst)
- Poslovnik Hrvatskoga sabora («Narodne novine», broj 6/02 – pročišćeni tekst, 41/02 i 91/03)
- Zakon o Vladi Republike Hrvatske («Narodne novine», broj 101/98, 15/00, 117/01. i 199/03.)
- Zakon o političkim strankama («Narodne novine», broj 76/93, 111/96, 164/98 i 36/01)

- Zakon o popisima birača («Narodne novine», broj 19/92)

